

Jaargang 5 • nummer 4
Augustus 2007
Tweemaandelijks nieuwsbrief

Ver. Uitg.: Gerolf Annemans,
Madouplein 8 bus 9, 1210 Brussel.

1 • Barst België?

2 • Onafhankelijkheidsstrevens in het licht van de politieke economie

3 • Onafhankelijkheidsstrevens (vervolg)

4 • Internationaal: de kredietcrisis

www.ondernemendvl.org

Fiscale autonomie in federale landen

Percentage in de inkomsten van de gezamenlijke overheden (2005)

	Federaal	Deelstaten	Lokaal
België	83,7	9,0	7,3
Canada	47,4	42,8	9,8
Duitsland	64,5	23,6	11,9
Oostenrijk	74,4	10,6	15,0
Spanje	66,5	23,6	9,9
Zwitserland	31,1	41,0	27,9
US	61,5	-	38,5

Zwitserland cijfers 2001, US: geen uitsplitsing deelstaat/ lokaal.

Bronnen: Oeso, Wereldbank, CES (R.U.Leuven).

Barst België?

Bijna drie maanden na de wetgevende verkiezingen lijkt een federale regering verder weg dan ooit. Na het falen van de informateur en een opmerkelijke tussenkomst van het Hof, is het nu de beurt aan een Koninklijke verkenners om het regeringspad te effenen. De voortdurende inertie en de totale blokkering - waarvan de fiscaal-economische schade wel tot uiting zal komen bij de nakende begrotingsbesprekingen - zorgen ondertussen voor een radicalisering in Vlaanderen.

Cijfers liegen niet. Volgens diverse enquêtes is er inderdaad sprake van een Vlaamse mentaliteitsverandering. Afhankelijk van de bron - het Nieuwsblad, De Tijd of VTM - is reeds tussen de 40% en 46% van de Vlamingen gewonnen voor onafhankelijkheid als alternatief voor de politieke patstelling. Zelfs in Wallonië is er een, weliswaar bescheiden, groei in de onafhankelijkheidsgedachte waar te nemen. Over gans het land wil nog maar 65% de Belgische staat behouden tegenover 70% in juli. Deze evolutie is ook het buitenland niet ontgaan. Uit een peiling van RTL4 blijkt dat drie kwart van de Nederlanders voorstander is van een Vlaams-Nederlandse fusie. Voor steeds meer Vlamingen, maar ook Walen, is de splitsing van België geen utopie, maar een bespreekbare optie. Als de Vlaamse regeringsonderhandelaars voor één keer het been stijf houden - wat Wallonië reeds 177 jaar doet - wordt de splitsing onafwendbaar.

Het Vlaams Belang kiest uitdrukkelijk voor een fluwelen scheiding naar analogie met de ontbinding van Tsjecho-Slovakije. Nadat aanslepende pogingen om een federale regering te vormen steeds op de klippen liepen, riep het Slovaakse deelstaatsparlement, de Nationale Raad, in juli 1992 de onafhankelijkheid uit en gaf hiermee het startschot voor de definitieve scheiding van het Centraal-Europese land. Paradoxaal genoeg was het vooral het economisch zwakkere Slovaakie dat dankzij de onafhankelijkheid zijn welvaart gevoelig kon doen stijgen. Een argument dat de Walen toch als muziek in de oren zou moeten klinken.

Volgens belgicisten is de internationale diplomatieke en politieke wereld gewonnen voor een behoud van het huidig status-quo en zal een ontbinding van België op veel tegenstand stuiten. Buurlanden als Nederland en Frankrijk, waar de pers de mogelijke splitsing van België uitvoerig becommentarieert, lieten echter al uitschijnen dat ze zich niet zullen bemoeien. Onder de voorwaarde dat het een fluwelen scheiding betreft, aanvaardt het internationale bestel snel voltrokken feiten. Het Belgisch lidmaatschap van de Europese Monetaire Unie maakt het trouwens gemakkelijker om de onderhandelingen over de boedelscheiding op een rustige manier te voeren. De huidige crisis lijdt immers niet meer tot een aanval op de Belgische frank, zoals vroeger het geval zou zijn geweest.

Op fiscaal vlak is België nog lang geen federaal land, zoals blijkt uit de tabel hiernaast. Ook op sociaal-economisch vlak blijven de regionale bevoegdheden uiterst beperkt. Zelfs een verdere regionalisering van het arbeidsmarktbeleid, waar de uitgesproken Vlaams-Waalse verschillen steeds verder uiteenlopen, blijft voor de Waalse onderhandelaars onbespreekbaar. Onder dergelijke omstandigheden kan van een echte staatshervorming niets in huis komen zonder zware toegevingen aan de Franstaligen.

Het is tijd dat de Vlaamse regeringsonderhandelaars, net zoals meer en meer gewone Vlamingen, hun conclusies trekken. Dit België werkt niet meer. Een staatshervorming tegen een (te) hoge prijs is onaanvaardbaar. In plaats van te proberen een nieuwe federale regering te vormen, zouden de onderhandelaars beter de gesprekken over de boedelscheiding opstarten. In het belang van zowel Vlamingen als Walen.

Onafhankelijkheidsstreven in het licht van de politieke economie

De impasse waarin de communautaire onderhandelingen op Hertoginnendal verzeild zijn geraakt, doet vermoeden dat de Vlaamse onafhankelijkheid nakende is. Uiteindelijk zal het ooit wel zover komen. Al was het maar enkel uit de schier zakelijke redenering dat Vlaanderen en Wallonië vanuit economisch oogpunt nauwelijks nog te verzoenen zijn. Wanneer men de situatie in dit land volgens de leerstellingen van de politieke economie bekijkt, kan men slechts tot dezelfde conclusie komen.

Een volksnationale inslag

Het moderne volksnationalisme pleit niet alleen voor het samenvallen van de staatsgrenzen met die van een volks- of taalgemeenschap, maar steeds vaker ook met die van de daarmee verweven economische entiteit. De natiestaat wordt daarbij niet langer beschouwd als een ‘wil tot macht,’ maar als een ‘wil tot gemeenschap,’ al is het maar ten behoeve van utilitaire doeleinden, bv. collectieve winstmaximalisatie. In de schoot van een natie groeit vaak een consensus over de macro-economische paden die men wenst te bewandelen, maar ook over het gebruik van de productiemiddelen, de arbeidsduur of de fiscale druk. Deze consensus kan vaak verschillen van deze die andere gemeenschappen of naties binnen hetzelfde staatsverband erop na houden. Neem nu het Belgische voorbeeld. Daar stelt men vast dat het onderbrengen van twee gemeenschappen in een federaal staatsverband kwalijke gevolgen heeft voor de regionale economische ontwikkeling. De voordelen die een grotere markt de federaal georganiseerde staat biedt, worden dus vaak teniet gedaan door de tegengestelde belangen van de heterogene bevolking. In dergelijke gevallen laat een boedelscheiding zich ook met politiek economische argumenten onderbouwen. Een éézijdige secessie wordt doorgaans ervaren als een controversiële gebeurtenis, niet om economische, maar om politieke redenen. De politiek-economische theorie van Spolaore en Alesina verkent onder meer deze economische dimensie en reikt pasklare antwoorden aan.

Spolaore en Alesina

De Amerikaanse economen Alberto Alesina en Enrico Spolaore maakten in 2003 in hun boek *The Size of Nations* de kosten-batenanalyse van de oppervlakte van een land tegenover de heterogeniteit van zijn bevolking. Zij waren ook de eerste economen die rekening hielden met politieke grenzen, in tijden van voortgeschreden globalisering zonder meer controversieel. Spolaore en Alesina beschouwen deze grenzen immers niet als een onderdeel van het geografische landschap. Het zijn eerder door de mens gecreëerde instellingen.

Wanneer men vanuit een louter economische invalshoek de grootte van staten onder de loep neemt, vertrekt men vanuit een afweging tussen de voordelen en de kosten verbonden aan de

grotere omvang. De per capita kostprijs van ‘publieke goederen’ zoals jurisdictie of gezondheidszorg is steevast groter in kleine staten dan in de grotere. Kleinere landen hebben in verhouding met hun BBP grotere overheidsuitgaven en dat weegt meer door op de belastingbetaler. Grotere staten hebben eveneens het voordeel beter op externe risico’s te kunnen reageren.

Spolaore en Alesina wijzen er op dat hoe groter het grondgebied van een staat, hoe meer verschillende inwoners en bevolkingsgroepen, hoe meer verschillende noden, voorkeuren, levensstijlen, politieke, juridische en sociaal-economische ideeën en organisatievormen, hoe meer talen, culturen en andere barrières zij heeft. Die allemaal op elkaar afstemmen, kost een gemeenschap véél centen én (in-)spanningen. Deze heterogeniteit is op zich geen probleem zolang het over ‘private goederen’ gaat. Voor een vrije markt kunnen de voorkeuren van de consument vaak niet divers genoeg zijn. Deze diversiteit leidt gewoonlijk tot specialisatie, diversificatie en voordelen uit handel.

Maar wat met de ‘publieke goederen’? Hier wordt door een overheid best één en dezelfde koers aangehouden om alle staatsburgers een zo gemeenschappelijk beheer van de meest essentiële beleidsaspecten te garanderen. Vaak maakt de toenemende heterogeniteit binnen een groter staatsverband het aanhouden van deze koers zeer moeilijk. De samenstellende delen gaan zich dan beraden over de manier waarop zij hun economische en andere belangen binnen een dergelijk staatsverband nog op een winstgevende manier kunnen nastreven. Een afscheiding behoort dan al vlug tot de opties, al ware het een laatste redmiddel.

Alesina en Spolaore komen immers tot de conclusie dat kleinere en dus homogener naties vaak over efficiëntere en performantere overheden beschikken. Zodoende kunnen deze staten ondanks hun kleine markt en beperkte beroepsbevolking op economisch vlak toch goede resultaten boeken. Deze staten kunnen bovendien bogen op een tevreden bevolking, een behoorlijk bestuur en koesteren een gedegen, rechtvaardig politiek bestel. Als we deze stelling volledig in de praktijk moesten omzetten was het resultaat allicht een caleidoscoop van kleine staten.

De oplossing voor tegenstrijdige economische belangen en zienswijzen tussen gemeenschappen die door velen naar voor geschoven wordt, is het federalisme. Maar is het federale staatsverband wel in alle gevallen werkzaam? Wij zijn van oordeel dat daar waar er geen of bijna geen verschil is inzake socio-economische aangelegenheden, de regio’s er misschien goed aan doen om zich in een federaal verband te organiseren om alsnog te profiteren van de voordelen die een grote schaal opleveren. Daar waar publieke goederen echter niet meer af te stemmen vallen op de heterogeniteit van de entiteiten binnen een federale staat, wordt secessie een politiek en economisch verantwoord streefdoel.

Europese federatie versus confederatie

Wat dan met de economische koploper in de wereld zal u zeggen? De Verenigde Staten, met hun enorme oppervlakte en rijkdommen en hun gigantische markt, zijn de uitzondering die de regel van Alesina en Spolaore bevestigen. Het Vlaams Belang beschouwt de Verenigde Staten dan ook eerder als een confederale dan een federale staat. De Amerikaanse deelstaten beschikken immers over verregaande bevoegdheden. Anderzijds is de onderlinge cohesie van de Amerikaanse staten zeer sterk. De Europese Unie daarentegen omvat eveneens een grote markt, maar de cohesie tussen de lidstaten is er veel minder uitgesproken. Europa is een heterogeen geheel. Alleszins te heterogeen om op federale leest geschoeid te worden.

De EU strekt zich vandaag de dag niet alleen uit over 25 staten, ook zijn bevoegdheden werden op verschillende niveaus uitgebreid. Vandaar dat een kosten-batenanalyse van schaalgrootte en heterogeniteit zich ook op Europees niveau opdringt. De eengemaakte Europese markt kende met de uitbreiding een niet onaanzienlijke expansie. Niemand die ontkent dat de afzonderlijke soevereine lidstaten hier wel bij zullen varen. Parallel met de grootte van de markt nam de heterogeniteit van de Unie sterk toe. Hoewel de Europese samenwerking oorspronkelijk begon met een louter economisch verbond tussen enkele West-Europese staten, is de hedendaagse Unie te divers geworden om het economische beleid en het beheer van andere publieke goederen in Straatsburg te centraliseren.

We kunnen uit de analyse van de auteurs van *The Size of Nations* in elk geval afleiden dat de EU als groeiende unie van landen die onderling steeds meer verschillen (vergelijk bijvoorbeeld de cultuur, het verleden, de taal, de bestuurlijke praktijken van Zweden en Slovenië), best gediend is met een confederale structuur en niet met een 'Europees Burgerschap' en bijvoorbeeld een verregaande gelijkschakeling inzake fiscaliteit en sociale zekerheidsrechten. Het belang dat Alesina en Spolaore aan grenzen hechten ontgaat de Europese beleidsmakers kennelijk. Uitbreiden dreigt voor hen een doel op zich te worden. Zo riskeert men af te dwalen tot een politiek en economisch zeer verscheiden 'unie', zeker wanneer men het lidmaatschap van Turkije aanvaardt.

De EU kan net zoals de VSA beter functioneren als confederatie van zelfstandige naties die elk hun profijt doen bij de eenheidsmarkt dan als een federatie met een betuttelend centraal gezag. De verschillen tussen de Europeanen moeten in de EU de eerste zorg zijn. Secessie en zelfbeschikkingsrecht is een voorwaarde voor een EU waar het subsidiariteitsbeginsel school maakt, dat betekent: waar de loyaliteit van de Europeanen aan hun confederale statenbond afhankelijk is van de mogelijkheden van nationale staten om tegemoet te komen aan de behoeften en voorkeuren van hun burgers.

Natuurlijk mag een dergelijk onafhankelijkheidsstreven geen afbreuk doen aan de loyaliteit ten aanzien van de Europese Centrale Bank en andere supranationale instanties. Het mag

niet de bedoeling zijn zich te onttrekken aan de eengemaakte Europese markt die uiteraard ook haar specifieke voordelen biedt. Zoniet zal men de vruchten plukken van enerzijds een aanzienlijke economische schaalgrootte, terwijl men anderzijds de heterogeniteitslasten zo laag mogelijk houdt en naar eigen inzicht invulling kan geven aan een doordacht macro-economisch beleid. Enkel een minimalistische en confederale EU, die slechts de meest essentiële publieke goederen onder zijn hoede neemt, kan dergelijke voordelen opleveren.

Kosten-baten voor Vlaanderen

De hypothese en de conclusies van *The Size of Nations* hebben ongetwijfeld relevantie voor België. België is een heterogeen land, waar de elite de macht en het voortbestaan van België steeds heeft afgekocht van de centrifugale krachten. Het consumptiefederalisme waarbij de Vlamingen steeds voor enorme bedragen bevoegdheden van de Franstaligen afkochten, kwam geen van beide regio's ten goede. De Walen bleven netto-ontvangers, terwijl de Vlamingen nooit over voldoende bevoegdheden beschikten om te voorzien in publieke goederen die onze Vlaamse welvaart dienen te verzekeren. Op dit moment maken de Vlamingen meer voorbehoud tegen de wijze waarop de Belgische staat functioneert dan de Franstaligen, de Walen in het bijzonder. Getuige hiervan de communautaire verlanglijst waar de Vlaamse onderhandelaars op Hertoginnendal mee kwamen aandraven. Uiteraard weet Letermé en co dat een grondige staatshervorming nodig is. In dat geval zullen de regio's qua bevoegdheden homogener worden en bijgevolg zullen de heterogeniteitslasten van België afnemen.

Zoals net aangebracht, swingen de kosten van België de pan uit. Vlaanderen, Wallonië én Europa zijn beter af met het verdwijnen van de Belgische staat. Als democratie onder andere betekent dat beleid ook steeds rekening moet houden met de rechten van de tegenstanders van het beleid, dan moet Vlaanderen aan alle partijen, (on-)rechtstreeks betrokken bij de ontbinding van de Belgische unie, duidelijk maken dat secessie niet gaat over het 'uitwissen' van de Walen binnen de Vlaamse staat. Secessie heeft alles te maken met het ontbinden van een bestel dat twee groepen met onder meer andere economische en sociale voorkeuren tot elkaar heeft veroordeeld. Voor het overige is het inderdaad zo, dat de economische schaafeffecten van de EU zulke baten opleveren, dat België 'verdamp't' en secessie uit de Belgische unie vanzelfsprekend zal zijn. België trachten te behouden is dan ook reactionair en vanuit economisch oogpunt spijluchtig en in alle opzichten onverantwoordelijk. Zoals hierboven vermeld, mag de EU onder geen beding evengoed een strak keurslijf vormen. Vlaanderen moet zo spoedig mogelijk zijn plaats kunnen innemen in een zo confederaal mogelijk Europa, willen we onze economische welvaart in de toekomst gewaarborgd zien. Een secessie zal eveneens de Walen in staat stellen eindelijk zelf te werken aan een economische remonte in plaats van de Vlamingen alles te laten betalen. Deze ultieme kosten-batenanalyse zal zeker spelen in Hertoginnendal. Vooral in de hoofden van de Vlaamse onderhandelaars. Het is alleen de vraag of zij dit ook kunnen hardmaken.

Internationaal: de kredietcrisis

In de week van maandag 6 tot vrijdag 10 augustus verloor de BEL20-index in vijf handelsessies 4,3%. Na het slot van de handel op 10 augustus had de BEL20 al 11% verloren sinds 24 juli, de dag waarop de zogenaamde subprimecrisis losbarstte. En in vergelijking met de piek van 23 mei verloor de Brusselse beurs 14%. Op donderdag 9 augustus besloot de Europese Centrale Bank (ECB) om 95 miljard euro te ontfemen aan 49 banken. Het betrof hier een hoogst uitzonderlijke maatregel, ook al omdat het bedrag dat uitgeleend werd zeer hoog was, hoger dan het bedrag dat ter beschikking werd gesteld na de aanslagen op het WTC. Ook in de dagen na 9 augustus pompten de centrale banken nog enorme sommen geld in de financiële markten. Men sprak van een subprime- en meer algemeen van een kredietcrisis. Maar wat was er nu werkelijk aan de hand?

De oorzaak moet gezocht worden in de laksheid waarmee de voorbije jaren in de Verenigde Staten van Amerika hypotheekleningen of woonkredieten werden toegekend. Een chimpansee met een hoed kon bij wijze van spreken een lening krijgen. Er werd niet meer gecontroleerd of de kredietnemers solvabel genoeg waren. Deze leningen, met een bijzonder hoog debiteurenrisico, worden in het financieel jargon *subprime*-leningen of rommelhypotheek genoemd. De kredietverschaffers zagen er geen graten in, omdat de woningen in onderpand in waarde stegen. Als de kredietnemers hun lening niet konden terugbetalen, werd het onderpand, de woning, met winst verkocht. Op die manier konden de kredietverschaffers het uitgeleende geld recupereren. Bovendien werd het kredietrisico doorgeschoven naar de kapitaalmarkt, die koortsachtig op zoek was naar beleggingen met een wat hoger rendement. Hypotheken, maar ook kredietkaartschulden, door banken herverpakt tot gestructureerde obligaties (beter gekend onder de Engelse benaming ‘*Asset Backed Securities*’) gingen als zoete broodjes de deur uit.

De problemen begonnen toen de prijzen op de Amerikaanse woningmarkt begonnen te dalen. De waarde van het onderpand volstond niet meer om de lening te dekken. Mensen die belegd hadden in *subprime*-leningen, kregen hun geld niet terug. Sommige Amerikaanse filialen en banken gingen in vereffening, met als gevolg dat hun kredietverschaffers er ook niet meer zeker van waren hun geld terug te krijgen. Dat geheel zorgde voor een afnemend vertrouwen in de financiële wereld.

Toen op donderdag 9 augustus bleek dat ook de Franse bank BNP Paribas drie fondsen had die belegden in obligaties die gekoppeld waren aan Amerikaanse hypotheekleningen, sloeg

de crisis over naar Europa. BNP Paribas zag zich genoodzaakt alle transacties rond de drie fondsen stop te zetten, omdat het onmogelijk was geworden om de intrinsieke waarde van de fondsen te berekenen, waardoor niemand nog uitbetaald kon worden.

Het toegenomen wantrouwen zorgde ervoor dat op de banken minder geneigd waren om nog leningen aan elkaar te geven. Kredieten werden schaarser. Op de interbankenmarkt steeg de daggeldrente in een minimum van tijd van ongeveer 4% naar meer dan 4,60%.

De vrees dat enkele banken failliet zouden kunnen gaan, zorgde ervoor dat de aandelen van financiële instellingen, klappen kregen. In het zog van deze zogenaamde *financials* volgden alle andere aandelen. De BEL20, traditioneel met een groot gewicht aan financiële waarden, zoals Fortis, KBC en Dexia, noteerde op een bepaald moment 3,8% lager dan het slot van de vorige dag.

De ECB greep in. Het stelde onbeperkt leningen ter beschikking aan 49 grote banken. En dit tegen de basisrentevoet van 4%. Aanvankelijk zorgde die ingreep voor nog meer paniek op de aandelenmarkten. Het onderstreepte immers de ernst van de situatie. Maar in de dagen en weken nadien keerde de rust op de financiële markten terug. De ingrepen van de ECB en andere centrale banken bleken goede maatregelen te zijn.

De presidenten van de centrale banken volgden de goede raad van wijlen Milton Friedman. Die stelde dat de zware recessie van de jaren dertig in de Verenigde Staten en Europa niet in hoofdzaak veroorzaakt werd door de beurscrash van 1929, maar wel door de verkeerde reactie van de *Federal Reserve*, de Amerikaanse centrale bank. “Indien ze de geldhoeveelheid op peil had gehouden door de banken van voldoende liquiditeiten te voorzien, zou er geen werkloosheid, geen deflatie en geen recessie geweest zijn,” poneerde Friedman ooit. Met dank aan Friedman. Zonder hem had de loop van de geschiedenis aan het begin van de 21ste eeuw er anders uitgezien.

Opmerking. *Op korte termijn bleken de enorme liquiditeitsinjecties van de centrale banken inderdaad succesvol. De gevolgen op langere termijn zouden echter schadelijker kunnen zijn. Volgens recente cijfers van de ECB steeg de geldhoeveelheid (M3) in de Eurozone tussen mei en juli 2007 maar liefst 11,1% op jaarbasis, terwijl de doelstelling 4,5% bedraagt. Volgens de klassieke monetaire theorie leidt een te hoge groei van de geldhoeveelheid tot stijgende inflatie. De centrale banken hebben door hun acties de kredietcrisis bedwongen maar tegelijkertijd het risico op inflatoire druk versterkt. Het volgende rentebesluit van zowel FED als ECB wordt er niet gemakkelijker op.*